

Peter Ondreička, *Mediálny obraz posadnutia v druhej polovici 19. a na začiatku 20. storočia*, Praha 2024.

disertační práce, Fakulta humanitních studií UK Praha, studijní program Obecná antropologie – Integrované studium člověka
posudek oponentky

Předložená disertace si dala za cíl zmapovat přístup novin vycházejících v habsburské monarchii od poloviny 19. století do první světové války k fenoménu posedlost nejenom na příkladu velkých dobových afér, ale i drobnějších až ojedinělých informací. Autor na úvod zhodnotil dosavadní stav bádání a ujasnil metodologická východiska. Následně velmi rámcově načrtl problematiku změn přístupu k religiozitě v průběhu 19. století, jak obecně ve světě, tak ve střední Evropě (na poskytnutém prostoru je text věcně poněkud neurovnaný a přetržitý). Třetí kapitola se věnuje posedlosti jako teologickému a lékařskému problému pohledem sledované doby, zakončena je rámcovým přiblížením náhledu lidového prostředí mnohdy stále ještě ve velké míře neovlivněného dvěma předchozími uvedenými rovinami. Celá čtvrtá kapitola se věnuje situaci tisku habsburské monarchie po roce 1850 a jeho vlivu na formování veřejného mínění, včetně zpětného odrazu. Pátá kapitola se dělí na poměrně podrobný popis několika velkých kauz rezonujících v řadě periodik sledované doby a rámcové, či spíše případové, shrnutí menších až ojedinělých textů sledujících v různé době dané téma. Následuje zhodnocení výzkumných výsledků, především dobového přístupu lišícího se podle zaměření konkrétní tiskoviny.

Pro výzkum bylo zvoleno jednoznačně definované a vymezené téma a jemu odpovídající struktura výsledného textu. Teoretická část práce vznikla na základě široce pojatého výběru literatury zabývající se posedlostí jako historicky dlouhodobě prezentovaným fenoménem v tom nejširším možném smyslu. To umožnilo komparaci jevu téměř napříč civilizacemi v obecné rovině. Popis, vnímání a konkrétní představení středoevropského prostoru, na který byla zaměřena následná badatelská pozornost, je sice v práci rámcový, ale víceméně odpovídající a akceptovatelný (odmítnout je třeba užití názvu Rakousko-Uhersko pro situaci 40. a 50. let 19. století – s. 20; souhlasit nelze ani s tvrzením, že ve střední Evropě se v 19. století objevil hladomor – s. 21, v tomto kontextu nelze paušalizovat a mechanicky přenášet situaci z jiných částí Evropy; v Čechách po roce 1918 určitě nedošlo k ničení menších církevních staveb – s. 30).

Pro základní pramenný výzkum byly použity dvě velké knihovnické databáze umožňující rychlou a dostatečně spolehlivou cestu ke hledaným informacím. Autor s nimi pracoval především formou důkladné primární analýzy, jejíž výsledky srovnával s úvodními předpoklady, případně komentoval. Závěr práce je poněkud popisný, nicméně v odpovídající míře pracuje se stanovenými hypotézami.

Otázky, které si autor neklade, proto vyvstávají ani ne tak z toho, co se podařilo objevit, jako z toho, co evidentně není:

- z výzkumu vyplynulo, že většina publikovaných kauz se neodehrála v českých zemích, a dokonce ani v monarchii (vedeny jsou drobné zlomky z Alp a Haliče, resp. Horních Uher): byl to odraz skutečnosti nebo novinářská ostražitost? Vždyť i popsané ojedinělé využití v předvolebním boji je v kontextu doby velmi opatrné.

- vlastně jediná výrazná kauza z Čech je popsána v odborném periodiku (Časopis lékařů českých, navíc přiřazená do Seče u Litomyšle, což jí dává v kontextu vývoje religiozity této oblasti specifickou váhu) a následně se nestala základním zdrojem pro další novinové zprávy, ačkoliv k tomu měla všechny předpoklady. Souvisí to snad s onou předpokládatelnou novinářskou ostražitostí, kdy je jednodušší převzít poněkud třaskavé zprávy z daleka než z dosažitelného okolí?
- proč se zkoumanému tématu nevěnovala vládní periodika, například Wiener Zeitung, které svým obsahem do jisté míry ovlivňovaly to, co se bude mediálním prostorem monarchie šířit? Nebylo to způsobeno vnímáním zpráv o posedlosti jako bulvárního prvku nehodícího se pro list tohoto významu?

Po technické stránce práce sice není prosta překlepů, ale není jich nezvládnutelné množství. Poměrně velký rozsah poznámek pod čarou, které text svým způsobem zatěžují, je dán doslovnou citací dlouhých pasáží ze zkoumaného tisku v jazyce originálu, což snad bylo v tomto typu práce možné redukovat na ty nejpodstatnější pasáže a u ostatních se omezit na citaci zdroje. Naopak v pozn. č. 12 text zcela chybí.

Předložená disertační práce splňuje nároky kladené na text tohoto druhu a doporučuji ji k obhajobě.

Ústí nad Orlicí, 18. června 2024

doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.
Ústav historických věd FF Univerzity Pardubice